

πολιτική

Η κρίση της νεωτερικότητας και ο Χρόνος – Η ώρα Μηδέν

■ ΤΟΥ Δημήτρη Ν. Γιαννάτου*

Ο χρόνος διαλύεται μέσα στη στιγμή το ελάχιστο γίνεται ο μέγιστος τύραννος.

Βασανίζει ανθισμένες πληγές γεμάτες χαμόγελα και υποσχέσεις για κάτι άλλο, αυτό το άλλο είναι που ζούμε κάθε στιγμή νομίζοντας ότι ζούμε το άλλο.

Όμως το άλλο δεν υπάρχει.

Είμαστε εμείς η Μοίρα μας που μας λοξοκοιτάζει.

Σφίγγα που ξέχασε το αίνιγμα δεν έχουμε τίποτα να λύσουμε.

(Ο χρόνος διαλύεται – Μίκης Θεοδωράκης)

Η κρίση της νεωτερικότητας, του σύγχρονου κόσμου, με τη μορφή του εγωκεντρικής και εργαλειακής εκτροπής του δυτικού Διαφωτισμού, θα αναζητήσει το αναζητούμενο μετα-νεωτερικό πρότυπο ανθρώπου στον «κανένα», στο πολιτισμικό περιβάλλον ενός απόλυτου μηδενισμού και σχετικισμού αξιών. Τέτοιου που όμως μας λέει ο Π. Κονδύλης, ταιριάζει στην κατανάλωση και στο κέρδος της μαζικής δημοκρατίας, ως ένας «χαρούμενος μηδενισμός». Ο σχετικισμός των αξιών και των προτύπων ταιριάζει κατ' αναλογία με την ποικιλία των εμπορευμάτων για κάθε γούστο, ανάγκη ή επιθυμία.

Έτσι κι αλλιώς, συχνά, ο άνθρωπος επιζητά το μηδέν, ως ξεκαθάρισμα, ως παύση ή ως αφετηρία: «θέλω να μηδενίσω», «θέλω να ξεκινήσω από το μηδέν», «δεν θέλω να σκέφτομαι τίποτα», «τα μηδενίζω όλα και ξεκινώ απ' την αρχή» κ.α. Ο τερματικός «σταθμός» μιας προσωπικής διαδρομής αποτελεί σημείο τερματισμού αλλά και ένα σχετικό σημείο μιας νέας αρχής. Το μηδέν –τουλάχιστον σε ένα πρώτο επίπεδο– ενυπάρχει, δηλαδή, στο ίδιο το «γενετικό» υλικό

του ανθρώπινου πολιτισμού, στις ιδιότητες του ανθρώπινου μυαλού και της ψυχής. Είναι αλήθεια ότι το μηδέν, απωθεί αλλά και έλκει, καθώς ο άνθρωπος πάντα προσπαθούσε να κατανοήσει τα όρια του και τη δυνατότητά του να αλλάζει. Όλοι λίγο πολύ, έχουμε περάσει από κάποιο ουσιαστικό ή συμβολικό σημείο μηδέν. Σημείο προσωπικών αλλαγών και κρίσεων, αναστοχασμού, σωματικού ή ψυχικού τραύματος κ.α. Ο ίδιος ο άνθρωπος πολιτισμός ως σύστημα, το οποίο εμπεριέχει φάσεις και κύκλους ζωής, περνά από περιόδους ανόδου και καθόδου, στις οποίες το σημείο μηδέν εμφανίζεται ή συμβολίζεται ως κρίση, αλλά και συνδυετικός κρίκος.

Και έτσι, η ιδιότητα αυτή στη σύγχρονη εποχή της κρίσης, αξιοποιείται και εξιδανικεύει ό,τι προστίθεται στο *Μηδέν* (ας θυμηθούμε εδώ την έννοια του *επαυξημένου, υβριδικού «ανθρώπου»*), το οποίο στο πλαίσιο του απεριόριστου γραμμικού μέλλοντος, αποκτά αυτόνομη ουσία: $0+5=5$, $0+10=10$ κ.λπ. Το Μηδέν, γίνεται γόνιμο «έδαφος», για να καρπίσουν τα πάντα, αριθμοί, ιδεολογίες, εμπορεύματα και ανθρωπολογικές μεταλλάξεις. Το Μηδέν, από τη φύση του, μπορεί να γίνει «τα πάντα και τίποτα» (Θ. Ζιάκας). Το μηδέν γίνεται το «γενικό συμβολικό ισοδύναμο» της νέας δομής που ψάχνει ο μελλοντικός κόσμος, μιας δομής απεριόριστης Προόδου και επέκτασης «χωρίς όρια και σύνορα».

Επίσης, το μηδέν (ο), αλλάζει το πρόσημο του κάθε αριθμού που αφαιρείται από αυτό. Ορίζει, έτσι αριθμητικά και συμβολικά, την επικέντρωση στη Διαφορά που όρισε ο Ντεριντά. Το υποκείμενο, το άτομο, ο άνθρωπος στην

κοινωνική μορφή των σχέσεών του, στο σώμα και τη βιολογία του, αλλάζει πρόσημο. $0-5=-5$, $0-10=-10$, κλπ. Μέσω του μηδενός, γίνεται η νέα ταυτότητα που θέλει, με το αντίθετο πρόσημο, στον ...αντεστραμμένο θαυμαστό κόσμο του Θεάματος και του φετιχισμού του εμπορεύματος, αλλά και του σώματος.

Το Μηδέν, ως είδωλο του σύγχρονου κόσμου μας, ως συμβολική αναπαράσταση του κόσμου μας (κοσμολογία δηλαδή), μετασχηματίζεται και σε μια δομή, ως θεσμός, δηλαδή ένα πλέγμα εξουσιών (Βέλτσος, «Θεσμικός λόγος και εξουσία») που δεν επιδέχεται καμιά άλλη εξουσία και εξωτερικό προσδιορισμό. Επιπλέον, αυτή «η Εξουσία, λοιπόν, διαμορφώνει το πραγματικό στα μέτρα της φαντασίωσης και τη φαντασίωση στα μέτρα του πραγματικού» (Βέλτσος, «Για την Επικοινωνία»).

Αυτή είναι και η «γοητεία» του ύστερου καπιταλισμού, ο οποίος επιδιώκει να αναφέρεται ως «μεταμοντέρνος πολιτισμός», προκειμένου να προσελκύει τόσο την ακροαριστερή φιλελεύθερη αριστερά του «διεθνισμού» η οποία κρατά τον πολιτισμικό και αισθητικό δόλωμα και εθελουφλεί μπροστά την καπιταλιστική φάκα, όσο και τη φιλελεύθερη νεοδεξιά της παγκοσμιοποίησης, που αποδέχεται την οικονομία και κάνει πως δεν βλέπει τις πολιτισμικές (ανθρωπολογικές) αλλαγές, προκειμένου να μην χάσει το προνομιακό της (συντηρητικό) ακροατήριο.

Το Μηδέν, ως συμβολισμός, δημιουργεί και αντίστοιχους πολιτικούς, και κοινωνικούς σχηματισμούς, καλλιτεχνικές και αισθητικές φιγούρες, σεξουαλικές συμπεριφορές κ.α. ως αναπαραστάσεις και εκφράσεις του οντολογικού Μηδενός, που τείνει να διαχυθεί με μια μικροφυσική δυναμική (για να θυμηθούμε τον απολογητή τη αποδόμησης, Φουκώ!) σε όλους τους πόρους του τωρινού πολιτισμού μας. Τα νέα υποκείμενα, οι φιγούρες της διαφορετικότητας, αξιοποιούνται ως «βεντέτες» (Γκυ Ντεμπόρ) της κοινωνίας της

διαφοράς, ως διαφορετικότητα, του εμπορεύματος και του Θεάματος.

Η μηδενιστική «αντιεξουσία» των κάθε είδους «πολιτών του νέου κόσμου» (από τους Αντιφά, μέχρι τους κοσμοπολίτες νεογιάπηδες της Silicon Valley), οι θεωρίες του «κοινωνικού φύλου» και της «συμπερίληψης» των αποκλεισμένων, η νεοθητικιστική θρησκεία των πάσης φύσεως «δικαιωματιστών», η τεχνολογική γενετική του μετάνθρωπου, η παγκόσμια «δημοκρατική» διακυβέρνηση, η αποδόμηση της εκπαίδευσης και της ιστορίας, είναι οι συνεχείς προσθέσεις στον ανθρωπολογικό τύπο του «κανένα» που μπορεί έτσι να είναι οποιοσδήποτε.

Για κάποιον κοινωνικά «καθαγιασμένο» και «υπερβατικό» λόγο, η κάθε είδους πρόσθεση στο μεταδιαφωτιστικό Μηδέν, είναι ή γίνεται «ερευνητικά» και «επιστημονικά» τεκμηριωμένη, ενώ το γεγονός ότι πάντα κατευθύνεται σε έναν μελλοντικό κόσμο που όλοι οι άνθρωποι ζουν μαζί «αγαπημένοι» σε μια στην κυριολεξία ενιαία, παγκοσμιοποιημένη βιοτεχνολογικά εξελιγμένη μητρόπολη, είναι αρκετή για να την επιβάλλει ως ένα φυσιολογικά αναπόφευκτο θετικό μέλλον, ακόμα κι απαιτεί την εξαφάνιση του ίδιου του ανθρώπινου υποκειμένου. Ας θυμηθούμε πως περιέγραφε πολλά χρόνια, πριν τούτη την εξέλιξη, την οποία γεννά η αυταξία του τεχνικού πολιτισμού, ο φιλόσοφος Κώστας Παπαϊωάννου:

«Αυτό το θέμα της κυριαρχούμενης από τις ανώνυμες δυνάμεις της Γραφειοκρατίας και της Τεχνοκρατίας, γιγάντιας Κοσμοπόλης, που μέσα της η πιο τέλεια υλική ευημερία θα συνοδεύεται από μια πλήρη εκμηδένιση της ψυχικής υγείας του ανθρώπου, διαπέρασε όλη την πνευματική ζωή του Μεσοπολέμου κι εκφράστηκε σ' όλες τις δυνατές μορφές από το μύθο του ανθρώπου-ρομπότ μέχρι τον κινηματογράφο (η «Μητρόπολις» του Lang) και

Ο νεωτερικός Οδυσσέας, «απελευθερώνεται» από τις φυσικές δυνάμεις, από τις «μυστηριακές» Σειρήνες, «δεμένος» όμως στο κατάρτι. Βιώνει τον μύθο της «ελευθερίας», χάνοντας τον εσώτερο εαυτό του